

Motion till riksdagen  
2011/12:Fi206

av Ulla Andersson m.fl. (V)

## AP-fonderna

### 1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut .....	2
3	AP-fonderna och samhällsekonomin .....	2
4	Miljömässiga hänsynstaganden i fondernas placeringar.....	2
5	Investera inte i förbrytarföretag .....	4
6	Inför ett bonusförbud .....	5
7	Tillsätt ett oberoende utvärderingsorgan .....	6
8	Gör en bred översyn av AP-fondernas placeringsregler .....	6

Fel! Okänt namn på

## 2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett förbud mot rörliga ersättningar för anställda i de olika AP-fonderna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta ett oberoende råd som årligen ska utvärdera AP-fondernas placeringar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en parlamentarisk utredning som ska se över kriterierna för AP-fondernas investeringar.

## 3 AP-fonderna och samhällsekonomin

Den avgörande förutsättningen för att vi ska kunna klara de pensionskostnader som följer i framtiden är att vi kan upprätthålla en hög sysselsättning och en låg arbetslöshet. Detta förutsätter att Sverige är en ledande industrination med framgångsrika företag och en väl fungerande offentlig sektor.

Vänsterpartiet anser att AP-fonderna ska användas aktivt: att de ska investera i företag vars beslut har tydliga samhällsekonomiska konsekvenser och delta i beslutsfattandet med en helhetssyn och ta ett långsiktigt ägaransvar som bryter av mot den snäva vinstmaximering som präglar de enskilda ägarintressena. Ett starkt svenskt näringsliv förutsätter en aktiv och målmedveten näringspolitik. AP-fondsmedlen skulle i större utsträckning än i dag kunna utnyttjas för att möjliggöra en sådan näringspolitik.

Det finns i dag ett utbrett missnöje med de kortsiktiga avkastningskrav som styr mycket av investeringarna. Vänsterpartiets uppfattning är att AP-fondsmedlen inte bör utnyttjas i spekulativa syften, utan bör förvaltas utifrån långsiktiga samhällsekonomiska kriterier. Självklart ska pensionärernas pengar tryggas, men det görs bäst genom att AP-fonderna tar ett långsiktigt ägaransvar.

## 4 Miljömässiga hänsynstaganden i fondernas placeringar

De nuvarande bestämmelserna säger att AP-fondernas placeringar ska vägledas av miljömässiga och etiska hänsynstaganden. Samtidigt slås det fast att dessa hänsynstaganden inte får innebära att AP-fonderna gör avkall på det övergripande målet om hög avkastning. Dessa mål kan ofta stå i konflikt med varandra och får konsekvenser eftersom det är tydligt att miljömässiga och etiska aspekter är underordnade avkastningskravet.

## Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet har låtit riksdagens utredningstjänst gå igenom AP-fondernas olika investeringar utifrån ett miljöperspektiv.<sup>1</sup> AP-fonderna har olika sätt att redovisa sina investeringar, vilket innebär att det är svårt att få en heltäckande bild. Men den bild som framträder är inte positiv.

Första AP-fonden: Bland de tjugo största investeringarna återfinns två bolag som har fossila bränslen som huvudsaklig verksamhet: Exxon Mobil Corporation och Chevron Corporation. Placeringarna i dessa bolag värderades till ca 1 437 miljoner kronor, vilket utgör ca 9 procent av värdet för de 20 största utländska placeringarna. Bland svenska innehav återfinns Lundin Petroleum, till ett värde av ca 470 miljoner kronor.

Bland de 120 största investeringarna utgör företag vars huvudsakliga verksamhet är fossila bränslen ca 6,8 procent. Inget företag bland de 120 största placeringarna har förnyelsebar energi som huvudsaklig verksamhet bland AP-fondens investeringar.

Andra AP-fonden: Bland Andra AP-fondens investeringar i utländska bolag finns fyra bolag bland de 20 största investeringarna som har fossila bränslen som huvudsaklig verksamhet: Exxon Mobil Corporation, Chevron Corporation, ENI och Total. Innehavet i de fyra bolagen värderades till ca 1 699 miljoner kronor, vilket utgör drygt 18 procent av värdet för de 20 största utländska placeringarna. Ingen av de 20 största utländska placeringarna har förnyelsebar energi som huvudsaklig verksamhet.

Tredje AP-fonden: Inget av de svenska företagen på 20 i topp-listan har fossila bränslen eller förnyelsebar energi som huvudsaklig verksamhet. Bland motsvarande utländska företag finns ett bolag bland de 20 största investeringarna som har fossila bränslen som huvudsaklig verksamhet, nämligen Exxon Mobil Corporation. Investeringen värderades till knappt 580 miljoner kronor, vilket utgör ca 2,5 procent av värdet för de 20 största utländska placeringarna. Ingen av de utländska företagen på 20 i topp-listan har förnyelsebar energi som huvudsaklig verksamhet.

Fjärde AP-fonden: Inget av de svenska företagen på 20 i topp-listan har fossila bränslen eller förnyelsebar energi som huvudsaklig verksamhet. Bland de 20 största utländska innehaven finns tre bolag som har fossila bränslen som huvudsaklig verksamhet, nämligen Exxon Mobil (940 miljoner SEK) och Chevron (463 miljoner SEK) och BP (342 miljoner SEK). De investeringarna värderades till totalt 1 745 miljoner kronor, vilket motsvarar drygt 18 procent av de 20 största utländska placeringarna.

Vid utgången av 2010 har Första, Andra, Tredje och Fjärde AP-fonderna sammantaget investerat ca 9 525 miljoner kronor i "Big Oil"-företagen. Vi menar att det inte är en hållbar utveckling när ingen av AP-fonderna har förnyelsebar energi bland sina största investeringar. Investeringar i förnyelsebar energi behövs för att vi ska kunna ställa om samhället i en mer hållbar riktning. Även våra pensionspengar måste användas på ett ansvarsfullt sätt.

<sup>1</sup> RUT, dnr 2011:408.

Fel! Okänt namn

## 5 Investera inte i förbrytarföretag

Vänsterpartiet har länge drivit att det offentliga ägandet behöver användas aktivt för att bidra till och inte motverka olika samhällsekonomiska mål. Etiska riktlinjer för investeringar borde vara ett av de minst kontroversiella verktygen för det. Det finns en bred samsyn om att offentliga medel inte borde investeras i företag som t.ex. bryter mot internationella konventioner. De företag som AP-fonderna investerar i bör inte bara följa de internationella konventioner som Sverige skrivit under, utan de bör även följa de konventioner som det land företaget verkar i har undertecknat, exempelvis ILO-konventionen 169 om ursprungsfolkens rättigheter.

Det finns dock mycket kvar att göra för att AP-fonderna ska ta frågan på allvar. Avkastningskravet är i dag direkt överordnat kraven på att investeringar ska göras med hänsyn till miljö och respekt för mänskliga rättigheter. Gång på gång får de etiska riktlinjerna stryka på foten. Det finns gott om exempel på fall där AP-fondernas placeringar bidrar till förbrytelser i världen – här tre exempel.

### *Kongo*

Kampen om Demokratiska republiken Kongos naturresurser har varit en röd tråd genom landets historia, en kamp som resulterat i många dödsoffer. Flera av de svenska statliga AP-fonderna har aktier i Lundin Mining och Freeport McMoRan, som vunnit djupt problematiska gruvkontrakt i Demokratiska republiken Kongo. Diakonia och Swedwatch har undersökt omständigheterna kring det, och bl.a. visat att de löften som gavs till lokalbefolkningen inte uppfyllts. Mycket tyder på att kontrakten vunnits med mutor, både till tidigare president Mobutu och till Laurent Kabila.

### *Guatemala*

AP-fonderna är delägare i Goldcorp, ett bolag som äger en hårt kritiserad guldgruva i San Marcos i Guatemala. Verksamheten innebär bl.a. att vattnet i området förgiftas och förbrukas i enorma mängder, samtidigt som endast 1 procent av vinsten stannar i Guatemala. I mars 2010 uppmanade den Intra-amerikanska kommissionen för mänskliga rättigheter den guatemalanska staten att omedelbart stänga gruvan, eftersom företaget gavs tillträde till marken utan att frågan prövats i en lokal folkomröstning i enlighet med ILO-konventionen 169. Det är uppenbart varför detta var avgörande för bolaget: en opinionsundersökning visade att 96 procent av befolkningen är negativa till guldbrytningen och de konsekvenser den medför. Människor har i stället tagit saken i egna händer och organiserat lokala folkomröstningar enligt ILO-konventionen 169. Frågan har också prövats i folkomröstningar utifrån landets konstitution och kommunallag. Fram tills nu har det anordnats 54 lokala folkomröstningar där ca 1 miljon personer deltagit, varav över 90 procent röstat nej till gruvindustrin.

### *Sudan*

Ett tredje exempel är att AP-fonderna äger aktier i Lundin Petroleum, känt för kopplingarna till utrikesminister Carl Bildt och brott mot mänskliga rättigheter. Human Rights Watch skrev i en rapport 2003 att Lundin Petroleum ”har varit medskyldiga till fördrivning av hundratusentals civila i det krigshärjade södra Sudan”. Även FN, Amnesty International och Christian Aid har kritiserat bolaget. Journalisten Kerstin Lundell gick i boken ”Affärer i blod och olja” igenom hur sökandet efter olja har gått hand i hand med att byar bränns ner och människor dödas, torteras, våldtas och fängslas utan rättegång. Organisationen European Coalition on Oil in Sudan (ECOS) släppte nyligen en rapport som bekräftar den bilden. I rapporten dras slutsatsen att Lundin Oil kan ha brutit mot internationell rätt genom sitt indirekta stöd till förbrytelserna, eller sin ovilja att agera.

Den bild som tecknats ovan bekräftas av ett PM från riksdagens utredningstjänst. Utredningstjänsten har bl.a. sammanställt placeringar av Första–Fjärde AP-fonderna i företag som återfinns antingen på det norska Etikrådet för Statens pensionsfond utland (SPU) eller på Sjunde AP-fondens listor över företag där kränkningar av mänskliga rättigheter uttryckligen nämns som orsak för att fonderna inte investerat i dem. Det sammanlagda marknadsvärdet av Första–Fjärde AP-fondernas placeringar i dessa företag uppgick till hela 5,4 miljarder kronor per den 31 december 2010.<sup>2</sup>

## 6 Inför ett bonusförbud

Rörliga ersättningssystem i finanssektorn var en bidragande orsak till finanskrisen 2007–2009. Såväl de ledande skikten som tjänstemännen på lägre nivåer hade, och har alltjämt, stora delar av sina löner kopplade till omsättningen (kreditvolymerna) och till kortsiktiga resultatmål, vilket uppmuntrar riskabel kreditgivning och placeringar i riskfyllda värdepapper. De rörliga ersättningarna till anställda på de olika AP-fonderna uppgick år 2010 till ca 14 miljoner kronor. Dessa ersättningssystem riskerar att leda till spekulation och mer riskfyllda placeringar. Vänsterpartiet föreslår därför att ett förbud mot rörliga ersättningar i AP-fonderna införs. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

<sup>2</sup> RUT, dnr 2011:508.

Fel! Okänt namn

## 7 Tillsätt ett oberoende utvärderingsorgan

Ansvar för att granska AP-fondernas placeringar ligger på Etiska rådet. Det finansieras av AP-fonderna själva och har en inhyrd konsult som den stora kostnaden för verksamheten. Trots omfattande placeringar, många gånger i strid med internationella konventioner Sverige skrivit under, är rådets verksamhet högst begränsad i jämförelse med kostnaderna för AP-fondernas placeringsverksamhet. Motsvarande 1 promille av kostnaderna för AP-fondernas placeringsverksamhet läggs på uppföljning och granskning i Etiska rådet. Var och en av AP-fonderna har investeringar i tusentals bolag. Etiska rådet har i dagsläget 26 företag under granskning.

I september 2010 var minst 16 miljarder kronor placerade i företag som på olika sätt bröt mot internationella konventioner. Den siffran är med all sannolikhet en kraftig underskattning, eftersom en så liten andel av investeringarna granskas av Etiska rådet.

Vi ser ytterligare två problem med rådets verksamhet, dels är det problematiskt att AP-fonderna själva styr det råd som ska granska deras investeringar, dels är det olyckligt att granskningarna görs i efterhand, och inte innan fonderna väljer att investera i ett visst bolag.

Vänsterpartiet föreslår att ett oberoende råd bör tillsättas i syfte att följa upp AP-fondernas investeringar. Rådets utvärderingar ska fokusera på frågan huruvida de företag AP-fonderna investerar i lever upp till etiska riktlinjer om mänskliga rättigheter. Utvärderingarna ska presenteras för riksdagen som i sin tur ska kunna föreslå åtgärder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## 8 Gör en bred översyn av AP-fondernas placeringsregler

I dag är ekonomisk avkastning det övergripande målet för AP-fondernas verksamhet. Detta innebär att många investeringar genomförs som kan ifrågasättas utifrån samhällsekonomiska, etiska, sociala och miljömässiga hänsynstaganden.

Vi menar därför att kriterierna för AP-fondernas placeringar behöver förändras.

Vi föreslår därför att en bred parlamentarisk utredning tillsätts i syfte att ändra kriterierna för AP-fondernas placeringar på så sätt att samhällsekonomiska, etiska och miljömässiga hänsynstaganden ska väga tyngre än vad som är fallet i dag. Utredningen ska också lämna förslag på hur AP-fondernas placeringar ska kunna bidra till en jämnare regional samhällsekonomisk utveckling samt lämna förslag på hur AP-fondernas redovisningar ska kunna göras mer enhetliga i syfte att underlätta utvärderingar av AP-fondernas verksamhet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

**Fel! Okänt namn på**

Stockholm den 27 september 2011

*Ulla Andersson (V)*

*Josefin Brink (V)*

*Christina Høj Larsen (V)*

*Jacob Johnson (V)*

*Rossana Dinamarca (V)*

*Wiwi-Anne Johansson (V)*